

Ryvässipuli - suomalaista monimuotoisuutta käyttöön

Vanhoja suomalaisia viljelykantoja vihanneksista on tallessa niukasti. Ryvässipuli on kepasipulin muoto, joka jakautuu kasvunsa aikana useaksi sipuliksi. Se oli 1950-luvulle asti tärkein viljelty sipulimme. Kasvista on säilynyt harrasteviljelyn ja geenivarasäilytyksen ansiosta laaja joukko monimuotoisia kantoja, jotka eroavat toisistaan mm. sipuleiden muodon, kuoren ja mallon värin sekä kasvutavan suhteen. Osa kannoista voi muodostaa kukkavarsia, toiset eivät lainkaan. Myös kantojen satoisuus vaihtelee.

Suomalaisen ryvässipulin lisäysmateriaalin saatavuus on ollut heikkoa, mikä on rajoittanut kasvin viljelyä ja käyttöä. Pienimuotoiseen kaupalliseen lisäysviljelyyn on mahdollisuuksia ja kysyntää. Ryvässipulin viljely varmistaa arvokkaan geneettisen monimuotoisuuden ja viljely- ja ruokakulttuurin säilymistä. Samalla tarjoutuu vivahteikkaita makuelämyksiä myös tulevaisuuden ruokapöytiin.

Ryvässipulia on viljelty Suomessa ainakin 1800-luvun puolivälistä lähtien. Oletuksena on, että ryvässipuli on tullut alun perin Kuusamoon Venäjältä ortodoksimunkkien tuomana, mutta myös muualta on sipuleita todennäköisesti Suomeen tuotu. Ainakin osa sipuleista on saapunut siementen muodossa, minkä perua lienee kantojen geneettinen monimuotoisuus. Geneettiset tutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaiset ryvässipulikannat ovat erilaisia kuin muissa Pohjoismaissa tai Baltian maissa viljeltyt kannat. Luonnonvarakeskuksen ylläpitämässä ryvässipulin geenivarakokoelmassa on tällä hetkellä lähes 30 geneettisesti toisistaan eroavaa kantaa.

Ryvässipulin sadon tuotto vaihtelee huomattavasti kannan, vuoden ja kasvupaikan mukaan. Keskimäärin sato jää pienemmäksi kuin uudemmilla keltasipulin lajikkeilla. Myös virustautien tiedetään vaivaavan ryvässipulia usein. Maultaan ryvässipulia pidetään voimakkaana ja maukkaana. Lisäarvoa ryvässipulille tuo eri kantojen vaihtelevat ominaisuudet ja kasviin liittyvä historia ja tarinat.

Esimerkkejä ryvässipulikannoista

Ryvässipulikantoja kerättiin talteen 1980-luvulla Helsingin yliopiston ja Maatalouden tutkimuskeskuksen yhteishankkeessa. Osa kannoista otettiin mukaan geenivarakokoelmaan. Neljästä kannasta tuotettiin Luonnonvarakeskuksessa virustestattuja sipuleita kasvin lisäyksestä ja ylläpidosta kiinnostuneiden käyttöön vuosina 2021–2022. Nämä kannat on esitelty alla.

Pudasjärvi FIN9

Pohjois-Pohjanmaalta Pudasjärveltä kerätty kanta edustaa geneettisen tutkimuksen mukaan laajalti Suomessa viljeltyä genotyyppiä. Sipulien muoto vaihtelee leveän ovaalin, pallon ja leveän ellipsin välillä. Sipulin kuoren väri on ruskea ja kuori on paksu. Sipulin mallon väri on valkoinen, mutta siinä on paikoin vivahtus violettiä sävyä. Kasvit eivät ole alttiita kukkimaan, mutta joinain vuosina kukkavarsia on muodostunut jonkin verran. Satoisuudeltaan kanta on ollut keskimääräinen.

Anttola FIN21

Eteläsavolaisen Anttolan kannan sipulit ovat punertavakuorisia, myös sisältä violettiin vivahtavia. Niiden muoto on pyöreä. Sipulin kuori on melko vahva. Kasvusto on melko pystykasvuinen. Kasvit ovat Etelä-Suomessa muodostaneet kukkavarsia useina vuosina, ajoittain melko runsaasti. Satoisuudeltaan Anttolan kanta on ollut muihin kantoihin verrattuna keskimääräinen tai vähän heikkosatoisempi.

Ruokolahti FIN18

Eteläkarjalaisen Ruokolahden kannan sipulit ovat vaaleita, keltakuorisia. Kuori on ohut ja irtoaa melko helposti. Sipulin sisäosa on valkoinen, mutta siinä voi olla vihreää vivahtetta. Sipuleiden muoto on pyöreä. Kasvutavaltaan kasvit ovat melko pystykasvuisia. Ruokolahden kanta on ryvässipuliksi melko satoisa. Se on altis muodostamaan kukkavarsia Etelä-Suomessa ja saattaa kukkia joskus runsaasti.

Lappeenranta FIN25

Etelä-Karjalasta Lappeenrannasta peräisin olevan sipulikannan lehdet ovat pystykasvuisia ja kapeita. Sipulien muoto on leveä ovaali. Sipulin kuoren väri vaihtelee keltaisen vaaleanruskeasta tasaisen vaaleanruskeaan. Kuoren paksuus on keskinkertainen. Sipulin mallon väri on valkoinen. Ydinten välissä näkyy vihreää väriä. Kannan sipulit eivät kuki Etelä-Suomessa, satunnaisia kukkavarsia lukuun ottamatta. Satoisuudeltaan se on ollut ryvässipuleiden keskitasoa.

Lisätietoja:

Terhi Suojala-Ahlfors, terhi.suojala-ahlfors@luke.fi
Maarit Heinonen, maarit.heinonen@luke.fi
Jaana Laamanen, jaana.laamanen@luke.fi

Suojala-Ahlfors, T., Heinonen, M., Häkkinen, O., Laamanen, J., Latvala, S., Leppälä, J., Nukari, A., Pihlava, J.-M. & Rätty, A. 2022. Ryvässipulia viljelyyn. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 105/2022. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 56 s. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-574-3>

Kuvat: Terhi Suojala-Ahlfors ja Maarit Heinonen